

Şyh Şibli – Şyblan baba

Category: Kitapcy, Sözler, Taryhy ýerler

написано kitapcy | 22 января, 2025

Şyh Şibli – Şyblan baba ŞYH ŞIBLI – ŞYBLAN BABA

«Şibli kimin bir dagy ýandyrdygym bilmezmiň?».

Magtymguly Pyragy.

Balkan welaýatynyň Magtymguly etrabynda medeni, taryhy ýadygärlikleriň, halkyň ruhy mirasy bilen baglanyşykly ýerleriň birnäçesi bar. Orta asyrlara degişli Öwezberdi şyhyň, Magtym-Mäzemiň, Şyh Attaryň... kümmetleri üstün-den ýüzlerçe ýyllar geçse-de, halkymyzyň asyrlardan miras galan binagärlik ýadygärlikleri hökmünde biziň günlerimize çenli gelip ýetipdir. Dogry, ýyllara, ýellere, sillere... tap getirmän, olaryň deslapky durky asyl bolşunda saklanyp galmandyr. Her näme-de bolsa, etrap häkimligi bu ýerlerde aram-aram abatlaýyş, dikeldiş işleriniň alnyp barylmagyny ýola goýup durýar. Bu-da bir go-wy zat. Bu halkymyzyň medeni, taryhy mirasyny geljekki nesillere ýetirmekde edilýän aladalaryň biri. Eýsem-de bolsa, Garaşyzlygymyzdan öňki ýyllarda bu taryhy ähmiýetli medeni binalaryň düýp-tekary bilen ýok bolmandygyna-da şükür etmeli. Şeýle kümmetleriň ilatyň sygynyp, zyýarat edýän ýerleridigi üçin baknalyk ýyllarynda bu ýerlere alyp gelýän ýollara haşal otlar bitdi...

Magtymguly şäherçesinden on kilometr çemesi gündogar-demirgazykda Sünt dagynyň güneýinde, baýryň üstünde Şyh Şibliniň kümmedi ýerleşýär. Ýerli ilat bu ýere “Şyblan baba” öwlüýäsi diýýär. Bu öwlüýä zyýarat etmäge ýurdumyzyň her ýerinden gelýän zyýaratçylaryň yzy üzülenok. Öwlüýäniň müjewüri Amannyýaz Nyýazmämmadow özleriniň Mämmet sopudan gaýdýan nebereleriniň – atasynyň, garry atasynyň, öňki Amannyýaz aganyň, Hojanyýaz aganyň ir mahallardan bäri bu ýerde müjewürlük edendigi aýdýar.

– Men oglankam, bu ýerlerde zyýaratçylar üçin beýle mümkinçilikler ýokdy – diýip, ýaşy ýaňy kyrkdan agan

Aman-nyýaz gürrüň berýär. – Hemmesi Garaşsyzlygymyzdan soň boldy. Hajy Serdary-myz Beýik Saparmyrat Türkmenbaşynyň atalyk aladalary bilen boldy. Zýaratçylar üçin düşläre hemme amatlyklary bolan jaýlar soň salyndy. Elektrik togy çekildi, tebigy gaz getirildi, hemmesem mugt. Sadaka diýip, näçe gazan ataraý, indi öňküler ýaly odun aladamyz ýok, Hudaýa şükür!.. Amannyýazyň sözüne bu ýere zyýarata gelen, kyrk ýyldan gowrak sürüji bolup, indi hormatly dynç alşa çykan Mämmedöwez Gylyçmämmedow goşulýar:

– Indi bu ýere ýarpy ýoluna asfalt düşelen tep-tekiz çagyllanan ýol bilen gelip bolýar. Galan ýarysam bolar, işşalla, öz etrabymyzda asfalt zawodymyz bar. Garaşsyzlykdan öň bu ýere gelýän egrem-bugram dag ýolunam traktor bilen bozuşdyryp, gelmez ýaly edipdiler ahyry...

– Atam pahyr öz dogany bilen diş-dyrnak bolup, bu ýerlerini şunça tertibe salsalaram, o döwürlerde olar aklyk almady. Kömek bermeden-ä geçen, gaýta ýanadylar, ýazgardylar. Ine, şolardan galan ýadygärlik – şu giden gara baglyk – diýip, Amannyýaz hellewleşip oturan arça, serwi agaçlary bilen injir, erik, zeýtun, garaly, nar ýaly miweli baglara göz gezdirýär. Şol agaçlaryň arasyndan görüňän depesi gümmezli binada nazaryny egleýär. – Ol Şyh Şibliniň kümmedi!

– Şyh Şibliniň kümmediniň bina edilen döwri haýsy zamana degişli? – diýip soradym.

Amannyýaz meniň özüme sorag berdi:

– Siz bäri ilkinji ýola gelýäňizmi?

– Hawa!

– Şeýdiseňizle, onda, dogry! Her ilki gelenem şu soragy berýär. – Amannyýaz Şyh Şibliniň kümmedinden nazaryny sow-man gürrüň berdi. – Garaşsyzlygymyzdan öň Şyh Şibliniň gubury ýöne bir depe üstündäki depe bolup ýatyrdy. Bu kümmet soň guruldy. – Ol maňa tarap ýüzüni öwürdi. – Ol Saparmyrat Türkmenbaşy zamanasyna degişli kümmet! Kalby Taňryly Serdar ile baş bolanda şeýle bolýar.

Saparmyrat Türkmenbaşynyň “Türkmeniň baş eýýamynyň ruhy” şadiwanyndaky “Halkyň tagty – Hakyň tagty” atly elkyssaly goşgusyndan aşakdaky setirleri ýatladym:

Tagta çyksa, kalby taňryly serdar
Taňrym arşdan artdyr merhemetini.
Ýurt abadan bolup,
Watany reýhan
Halky galdyr hanyň mertebesini!

Gürrüňe Mämmedöwez aga-da, beýleki zyýaratçylar-da goşulyşman
oturyp bilmediler:

- Gaty dogry!
- Örän jaýdar aýdylan pikir!
- Dana sözler!..

Bu ýere gelen her bir zyýaratçy Şibliniň kimligi, onuň nähili
şahsyýet bolandygy, ol hakynda nähili maglumatlaryň bardygy
bilen gyzyklanýar. Şonuň üçin zyýaratçylaryň köpçülikleýin
ýygnanýan ýerinde şeýle ýazgy asylyp goýlupdyr:

“Abubekir Şibli (247-331 h.ý., 862-946 m.ý.). Atasy
Maweran-nahryň Şibliýe diýen ýerinden bolan. Şibli Bagdatda
doglup, şol ýerde ylym alýar we döwrüniň meşhur sopularynyň
biri bolýar. Ol arap dilinde şygrylar döredipdir. Şibli barada
köp rowaýatlar aýdylýar. Bir rowaýata görä, ol bir ruhuň
yşkynda gezip, Hasar dagyna gelende, dagyň üstündäki ruhy
görüpdür. Ol ruha ýetmek arzuwynda haýdap barýarka, [ruh]
gözden ýitipdir. Şibli bir ah çekip ölüpdür. Agzyndan çykan ot
Sünt dagyny ýakanmyş. Onuň daşlarynyň garalygy hem şol
sebäpdenmiş.

Bu ýerleri köp gezek gören beýik Magtymguly Şibli barasyn-daky
rowaýatlary öz şygrylarynda ulanypdyr...”

Ýene bir ýazgynyň üsti bilen Magtymgulynyň “Bilmez-miň” atly
meşhur goşgusy tutuşlygyna zyýaratçylara hödürlenýär. Şol
goşgynyň bir bendinde ýokardaky rowaýat şeýle teswirlenýär:

Mejnun kibi sährada aglaý-aglaý gezdigim,
Gözüm ýaşyn merjen deý düzüm-düzüm düzdügam,
Warka kimin Gülşadan ölüp, umyt üzdügam,

Joşgun berip yşk ody, gaýnap-gaýnap gyzdygym,
Şibli kimin bir dagy ýandyrdygym bilmezmiň?

Başlemäniň bu bendinde Şibliniň ady diňe soňky setirde getirilse-de, onuň başky dört setiri hem Şibliniň ykbaly bilen aýrylmaz baglanyşykly bolup, tutuşlygyna bu setirler onuň aýdyň keşbini örän çeperçilikli ýüze çykarmaga ýardam edýär. Magtymgulynyň:

Şyh Sangan deý uzyn gaýga ulansam,
Şibli kimin toz-topraga bulansam,
Baryp Kábä, ýedi keren dolansam,
Ýa Reb, habar bilerinmi, ýar, senden? –

ýaly setirlerinde-de Şibliniň aýdyň keşbini görýäris.
Şyh Şibliniň keşbi, onuň nähili ynsan bolandygy köne kitaplarda köp saklanyp galypdyr. Saparmyrat Türkmenbaşynyň gönüden-göni ýolbaşçylygynda hem howandarlygynda işleýän Türkme-nis-ta-nyň milli medeniýet “Miras” merkezi şeýle kitaplaryň birnäçe-sini neşir etdi, ýene ençe-me-si çapa taýýar-lanýar. Şol kitaplaryň sahypalarynda Şibli ba-ra-da anyk maglumatlar bar.

XV asyrdaky ýaşap geçen Gündogaryň görnükli söz ussady Abdyrahman Jamynyň “Baharystan” eserinde Şibli bilen baglanyşykly iki rowaýat getirilýär:

“Şibliniň (goý, onuň syry mukaddes bolsun!) başyna diwanalyk derdi düşýär. Ony hassahana eltipdirler. Birnäçe gün geçenden soň, üşşüp ony soramaga barypdylar.

Şibli olardan:

– Siz kim? – diýip sorapdyr.

Olar:

– Biz seniň dostlaryň – diýip jogap beripdirler.

Şibli goluna daş alyp, olara tarap zyňypdyr. Hemmeler daşdan gaçyp, duw-dagyn bolupdyr. Şonda Şibli gülüp:

– Eý, siz, meni dost saýanlar, dolanyň. Dost dostdan gaçýan däl, diňe we onuň zyňan daşyndan sowulýan däl – diýip, olaryň yzyndan gygyrypdyr...”

“Şibli hakynda ýene-de bir gürrüň aýdýarlar, haçanda ol kesellände, halyf onuň ýanyna bir hristian lukmanyňy iberipdir. Lukman Şibliden:

– Seniň göwnüň nämäni isleýär? – diýip sorapdyr.

Ol:

– Seniň musulman bolmagyňy isleýär – diýip jogap beripdir.

Hristian ondan:

– Eger men musulman bolsam, sen sagalyp ýeriňden galarsyňmy? – diýip sorapdyr.

Şibli:

– Hawa – diýip seslenipdir.

Şol wagt lukman Şibliniň ýanynda kelemesini öwürüpdür. Ol kelemesini öwürüp bolan badyna, Şibli bütinleý sagalyp, ýerinden galypdyr. Soňra bularyň ikisi-de halyfyň ýanyna baryp, bolan wakany gürrüň beripdirler.

Halyf:

– Men näsagyň ýanyna lukman iberendirin öýdүpdim, hakykatda bolsa näsagy lukmanyň ýanyna iberen ekenim – diýipdir...”

Bu kitapda Şibliniň adynyň Japardygy, özüniň hem arap dilinde ýazan sopy şahyr bolandygy, Bagdatda 945-nji ýylda aradan çykanlygy barada maglumat berilýär.

“Miras” merkezi tarapyndan neşir edilen XI-XII asyrlarda ýaşap geçen beýik türkmen alymy Mahmyt Zamahşarynyň “Ýagşyzadalaryň bahary” atly köp jiltli kitabynyň ikinji jildinde-de Şibli barada bir rowaýat getirilýär:

“Şibliden:

– Iki ýüz dirhemden näçe zekat çykarmaly? – diýip soranlarynda, ol:

– Şerigat boýunça baş dirhem. Alla yhlas edýän mömin bolsa hemmesini çykarmaly diýip jogap berýär”.

Ýene şol kitapda Şibliniň özi dogrusynda şeýle maglumat berilýär: “Abubekir Şibli Aşrusini. Mawerannahrdaky Şibl obasyndan. Ol 248-nji hijri ýylynda dogulýar. Muwaffagyň (halyf – K.N.) döwründe hajyplaryň (wezir – K.N.) ýolbaşçysy bolýar. Soňra Reýiň golaýyndaky Derbent şäherine häkim bellенýär. Muwaffyk (öňki halyfyň ogly – K.N.) kakasynyň ýerine geçende, Şibli onuň ýanyna gelip, döwlet işini taşlap, ybadat etjekdigini aýdýar. Soň ol Bagdada gelýär we 334-nji hijri ýylynda şol ýerde wepat bolýar”.

Abdyrahman Jamynyň “Nefahätü-l üns” atly beýleki bir

kitabýndaky maglumatlara görä, Abubekir Şibliniň kakasy halyfyň baş hajyby bolupdyr. Bu kitapda Şibliniň adynyň Japar ibn Ýunusdygy, onuň Bagdatdaky gubur daşynda-da “Japar ibn Ýunus” diýlip ýazylandygy, aslynyň bolsa Merkezi Aziýanyň Asruşune (Aşrusin) şäherindendigi aýdylýar. Ýene şol kitapda Şibliniň sopusylygyň meşhur nazaryýetçileriniň biri bolan Jüneyt Bagdadydan (909-910-njy ýyllar töwereginde aradan çykýar) sapak alandygy, görnükli sopy şahyr, asly halaç türkmenlerinden bolan Mansur Hallajyň (858-922-nji ýyllarda ýaşan) ýakyn dosty bolandygy aýdylýar. Mansur Hallaç “Ene-l Hak” (“Men Hakdyryn”) diýeni üçin Bagdatda agyr jeza höküm edilip öldürilýär. Bir rowaýata görä, Mansur Hallaç şerigat kanuny boýunça daşlanyp öldürilýär, beýleki bir rowaýata görä bolsa, ony oda ýakýarlar ýa-da dardan asýarlar. Şibli özüniň iň ýakyn dostunyň, Hudaýa iň ýakyn adamyň şeýle agyr jeza sezewar edilip, gynalyp öldürilmegine tap getirip bilmän, aklyndan azaşypdyr diýýärler.

Şibliniň halypasy Jüneyt Bagdady aýdypdyr: “Siz Şiblini aramyzda gezip ýören adaty adamlardan biridir öýtmäň. Şibli beýik Taňrynyň müňde bir görgür gözleriniň biridir”.

Gör, nähili uly baha! Şibliniň her bir hereketi, onuň her bir sözi, işi halypanyň öz şägirdi barada aýdan bu sözleriniň hakykatdygyny tassyklaýar. Magtymguly etrabynda saparda bolanymyzda halk arasyndan eşiden rowaýatlarymyzda-da bu hakykatyň ülüşleri bar. Şol rowaýatlaryň birinde aýdylyşyna görä, bir gün pir sopularyna ýüzlenenmiş:

– Serediň, näme görýäňiz?

– Lowlap, ýanyp duran ot görýäs, pirim!

– Hany, şol oda kim özüni urup biljek?..

Sopular çekinişipdirler. Emma Şibli öňe çykypdyr-da, göni özüni oda urupdyr. Sopular onuň otdan ýanman çykanyna haýran galypdyrlar.

Bu ýerde – Magtymguluda oda ýanmadyk Şibliniň bir ah urup, Sünt dagyny ýandyryşy hakyndaky rowaýaty-da aýdýarlar. Ynanmasaňyz diýip, Sünt dagynyň garalyp duran daşlaryny görkezýärler...

Bu ýerleri Şibliniň ady bilen aýrylmaz baglanyşykly ýerler.

Ýazuw çeşmelerinde Şibliniň mazarynyň Bagdatdadygy aýdylýar. Ýöne ýerli ilat Şibliniň mazarynyň Sünt dagynyň etegindedigine-de ynanýar.

Ynsany bu dünýäniň guşy hasaplanýan orta asyr şahyry Ýunus Emrede şeýle beýt bar:

Şol guşuň kim ýuwasy dogan gatynda ola,
Ol ondan gaçynsa-da, gide ýaýyna bir gün.

Şahyr bu ýerde şol guşuň ýuwasy (höwürtgesi) dogan gatynda (doglan ýerinde) bolar (galar), ol ondan uzaklara gaçynsa-da (uçup gitse-de), bir gün (ömri ahyr bolanda) ýene ýaýyna (asly mekanyňa) gider (gaýdyp geler) diýen pelsepewi pikiri öňe sürýär. Eýsem-de, biz şoňa görä, Şibliniň hem bu ýerde mukaddes mazarynyň bolmagyna, neneň ynanmaly?! Şibliniň ata-babalarynyň Mawerannahrdandygyna, Merkezi Aziýadandygyna, Horasandandygyna taryhy çeşmeler şaýatlyk edýär. Bu ýerler Şibliniň döwründe-de türkmen kowumlarynyň köpçülikleýin ýaşan ýerleri ahyry. Sünt dagy, belki, Şibliniň ata-babalarynyň Bagdat tarapa göç eden zamanlary az salym-da bolsa mesgen tutan ýerleridir. Belki, Şibliniň, Magtymgulynyň sözleri bilen aýtsak, “ataň bilinden syzyp... enede surat bolan...” ýerleri şu ýerlerdir? Eýsem-de bolsa, näme üçin oguzlaryň şu giden ýurdunda, ala-böle Sünt dagynyň etegi indi müň ýyldan gowrak wagt bäri Şibliniň mukaddes mazaryny goýnunda saklaýar?! Bu syry diňe beýik Alla bilýär!

Sünt dagynyň eteginde Şibliniň mukaddes mazarynyň saklanyp galyşy ýaly, kitaplarda bolsa Şibliniň syrly dünýäsiniň ýazgylary saklanyp galypdyr.

Ýene-de Abdurahman Jamynyň “Nefahätü-l üns” kitabyndan Şibli baradaky käbir rowaýatlara diň salalyň. Şonda biz Şibliniň syrly dünýäsine ýene-de birneme golaýlaşarys. Näme üçin Sünt dagynyň etegine – “Şyblan baba” öwlüýäsine – Şibliniň mukaddes mazaryna, onuň üstünde Türkmenbaşy zamanasynda kümmet dikeldilen ýetişikli öwlüýäniň zyýaratgähine ýurdumyzyň her ýerinden zyýarata gelinýändiginiň sebäbine azda-kände göz ýetireris.

* * *

Şibli: “Erkinlik köňül erkinligidir, başga bir zat däldir” diýipdir...

* * *

Bir gün Şiblä diýipdirler: “Sen ýaman semiz görüňäň-le? Eýse, “aşyk bolan – arryk bolar” diýilmänmidir?”
Şibli şygry bilen jogap beripdir:

Kalbym söýdi, beden galdy habarsyz, –
Ýogsa, söýgä uçran bolarmy semiz?!

* * *

Bir adam Şibliniň ýanyna gelip: “Maňa-da doga-dileg et!” diýipdir. Şibli oňa şu şygry bilen jogap gaýtarypdyr:

Zaman ötdi gitdi; bu ne jahalat,
Uly il isleýär menden şepagat,
Geň zat! Ertirki gün Leyliň derdinden
Alyp çykar meni kim sag-salamat?..

* * *

Şibliden sorapdyrlar: “Sema edýänler (ik ýaly pyrlanyp aýlanýanlar) bar; emma diňleýän zadynyň manysyny aňmaýanlar-da bar. Eýsem, bu nähili beýle bolýar?”
Şibli şygry bilen jogap beripdir:

Guşluk çagy saýran niçe gumrular,
Saýrap-saýrap-saýrap derde öwrüler.
Olar maňa düşmez, düşmerin men hem,
Birek-biregmize tapmarys melhem.
Diňe derdin görüp, halyn aňlaryn,
Olar maňa, men olara aglaryn.
Köne dostugmyzy ýatlap derdiniýäs,
Diňe gaýgylarmyz syrdaş ediniýäs...

“Her pirden bir sözi ýat tutup galyň, eger muny başarmasaňyz, iň bolmanda, olaryň atlaryny ýatda saklaň, ondan peýda taparsyňyz” diýýän „Hytrat piri” – Şyhylyslam Herewi□ – Abu

Ysmaýyl Abdylla Ensary bu şygra uly baha berip, ol babatda:
“Bu beýtler Mejnunyňky, diňe ony okaýan (aýdýan) Şibli”
diýipdir...

* * *

Sopulardan biri şeýle gürrüň beripdir:

– Medinede metjitde bolýardym. Bir dilegçi gelip: “Ýa Alla! Ýa Jomart!” diýip ugrady. Şibli bir ah çekdi-de: “Hak Tagalany [söz bilen] jomartdyr diýip öwmäge nähili güýjüňiz ýetýär?! Diňe bir ynsan beýleki ynsany şeý diýip öwüp biler” diýip, şu goşgyny aýtdy:

Eli şeýle bir açyk, uly ile nusgalyk,
Gysganaýyn diýse-de, bilmez asla gysganyp.
Barsaň güler ýüz bilen, hyzmatyňa taýyndyr,
“Ýok” sözünü eşitmersiň, her sözüňe maýyldyr.
Deňiz ol, joşar durar, ýogsa bolmaz karary,
Tolkuny – hödür-kerem, jomartlykdyr – kenary!

Soňra Şibli ýarym-ýaş bolup aglady we şeýle diýdi: “Eý beýik Jomart! Bu beden agzalaryny sen ýaratdyň! Hümmet berdiň! Diňe özüňe mätäç bolmaklaryny we ellerinde bar bolan zatlara mätäçlik çekmezliklerini ynsana sen bagyş etdiň. Eý, jomartlygynyň çägi bolmadyk [Ýaradan]! Ynsanyň haýyr-sahawaty çäkli, seniň haýyr-sahawatyň bolsa het-di-hasaby yok. Eý, jomartlygy ähli jomartlara nusgalyk bo-~~lan~~ [beýik Taňry]! Ähli jomartlyklaryň gözbaşy hem özüňsiň! “Möminlere gözlerine erk etmeklerini tabşyr!” [Gurhan, “Nur” süresi, 30-njy aýat]. Ýene-de ol şeýle diýdi: “Ýüzüň-däki gözüňi nämähremlere seretmekden, köňüldäki gözüňi bolsa Alladan özgä seretmekden goramak gerek!..”

* * *

Bir ýola Şibliniň öýüne uly märeke ýygnanypdyr...

Şibli bir seretse, Gün batyp barýar diýýä. Derrew aýak üs-tüne galyp, jemagat bolup, ikindi namazyna durupdyrlar. Ikindi okap bolanlaryndan soň, Şibli: “Bu setirleri, gör nähili ajaýyp düzüpdirler!” diýip ýylgyrypdyr hem şu iki beýdi aýdypdyr:

Namazymy unutdyrды, – aşyk men,
Gije haýsy, gündiz haýsy, – çaşyp men.
Zikirim – iýmitim: suwum hem nanyň,
Ýüzün görsem – ähli derde dermanym...

* * *

Şibli Abdyrahman Horasana şeýle diýipdir:
– Eý, Horasany! Şibliden özge kişiniň “Alla!” diýenini
eşitdiňizmi?

Horasany:

– Men-ä Şibliniňem “Alla!” diýenini eşidemok – diýenden, Şibli
dessine özünden gidip, ýykylyp ýatyberipdir...

* * *

Abdyrahman Horasanyň berýän gürrüňine görä, bir adam
Şibliniň öýüne gelip, onuň gapysyny kakypdyr. Şibli hem aýak-
ýalaň, başaçyk daşary çykýar-da:

– Kimi gözleýäň? – diýýär. Ýaňky adam:

– Şiblini! – diýýär.

Şibli bolsa oňa içgin seredip:

– Sen onuň kapyr bolup ölenini eşitmediňmi? – diýipdir...

Şyhylyslam Herewi Şibliniň bu sözlerini: “Ol şeýle diýmek
bilen öz nebsini göz önünde tutandyr” diýip düşündirýär...

* * *

Şibliden ynsan üçin iň ýagşy amalyň nämedigi barada
soranlarynda ol: “Kalbyň bilen ybadat etmektir” diýip jogap
beripdir.

* * *

Şibliden: “Iň bir haýran galmaly zat näme?” diýip sorapdyrlar.
Ol: “Allany tananyndan soň, oňa günäkär bolan köňlüň ýagdaýy”
diýip jogap beripdir...

* * *

Şibli şeýle diýipdir: “Diňe halal iýjekdigime özüm-özüme söz
beripdim. Bir gezek meýdana seýrana çykanymda, injir agajyna
gözüm düşdi. Miwesinden iýäýeýin diýip, elimi uzadanymdan bir

ses geldi: “Beren sözüni ýada sal, bu ýahudynyň mülküdir”.
Şibli injirden elini çekipdir...

* * *

Şibliniň hyzmatkäre Bükeýir aýdypdyr:

– Ölüm ýassygynda ýatan Şibli anna günü biraz rahatlandy.
“Metjide gideli” diýdi-de, meni söýget edinip ýola düşdi.
Ýolda, garşymyzdan çykan bir adamy görkezip, Şibli maňa şeýle
diýdi:

– Eý, Bükeýir! Ertir bu adamlyk bir işimiz çykar...

Metjitde namaz okap bolup, öýe dolandyk. Şol gije Şibli aradan
çykdy. “Pylan ýerde bir babaly (ölüni ýuwýan) bar, özi bir
salyh adam, ony alyp geliň” diýdiler. Daň bilen öýüne bardym.
Salam berdim. Ýuwaşlyk bilen gapysyny kakdym. Içeriden bir ses
eşidildi:

– Näme, Şibli wepat bolaýdymy?

– Hawa – diýdim.

Daşary çykandan, ýaňky adamyň düýnki öňümizden çykan
kişidigini tanadym. Haýran galdym we “La ilähä illalla”
diýdim.

– Näme, haýran bolup dursuň? – diýdi. Sebäbini aýtdym. Soňra:

– Allanyň hakyna jogap ber, Şibliniň aradan çykanyny nireden
bildiň? – diýdim.

– E-heý, jahyl! – diýdi. – Şibli düýn meni görkezip: “Ertir bu
adamlyk bir işimiz çykar” diýmänmidi näme?..

* * *

Ýene-de Bükeýiriň aýtmagyna görä, demini sanap ýatan Şibli,
ondan özüne täret kyldyrmagyny isläpdir. Bükeýir oňa täret
kyldyrypdyr, emma sakgalyny barmaklary bilen daramagy
(aralamagy) unudypdyr. Dili tutulandygy üçin Şibli elini
sakgalyna ýetirip, Bükeýire sakgalyny aralamagy ýatladypdyr.
Bu-da ýerine ýetirilenden soň, Şibli amanadyny tabşyrypdyr.

Bu hadysa bilen baglanyşykly bir ulama şeýle diýipdir: “Ruhuny
tabşyrjak bolup ýatan adamyň şerigatyň edeplerinden birini hem
terk etmeýşi gör, nähili görelde alarlyk!”

* * *

Şibliniň halypasy Jüneýit Bagdady: “Her jemagatyň (jemgyýetiň belli bir toparynyň) başynyň täji bolýar. Bu jemagatyň täji Şiblidir” diýipdir.

Öz döwründe musulman ymmatynyň belli bir topary Şiblini başynyň täjine deňäpdir. Başlaryň täji bolmak diňe Allanyň eradasyna bagly. Allanyň nazary düşen ynsan başlaryň täji saýylýar. Allanyň nazary düşen Allanyň ýanynda baky ýaşaýar – Şyh Şibliniň – “Şyblan babanyň” biziň kalbymyzda baky ýaşaýşy ýaly!

* Abdurahman Jamy – Gündogar edebiýatynyň görnükli wekilleriň biri; beýik söz ussady, şahyr. Ol Horasanyň Jam diýen ýeriniň Harjert obasynda 1414-nji ýylyň Sanjar aýynyň 7-sinde dogulýar. Yetmiş sekiz ýaşynda 1492-nji ýylyň Sanjar aýynyň 9-ynda Hyratda aradan çykýar.

** Mahmyt Zamahşary – beýik türkmen alymy, edebiýatçy we şahyr. 1075-nji ýylyň Nowruz aýynyň 19-yna Köneürgenjiň (häzirki Görogly etrabyňyň) Zamahşar (Yzmykşir) obasynda dogulýar. 1144-nji ýylyň Oguz aýynyň 14-ine aradan çykýar.

*** Ýunus Emre – asly Horasandan bolup, soňra Türkiýäniň Garaman sebitlerine göçüp gelen türkmenlerden; döwürdeşleri tarapyndan hormat bilen „türkmen gojasy” diýlip ady tutulan beýik şahyr. Ol 1238-nji ýylda Eskişehriň (Türkiýe) Siwrihisar etrabyňyň Saryköý obasynda (käbir maglumatlara görä Garamanda) doglup, 1320-nji ýylda segsen iki ýaşynda aradan çykýar.

**** «Hytrat piri” – Şyhyl-yslam Herewi – arap ýazgylarynda „Şyhyl-yslam” ýa-da „Şyhyl-yslam Herewi”, pars ýazgylarynda „Hytrat piri” ýaly atlar bilen tanalýan bu şahsyýet sopusylygyň uly wekili, meşhur şahyr bolupdyr. Onuň doly ady Abu Ysmaýyl Abdylla Ensary bolup, ol 1006-1088-nji ýyllarda ýaşap geçipdir. Hyratda ýaşany üçin oňa „Hytrat piri” ýa-da „Şyhyl-yslam Herewi” diýipdirler. „Pir”, „şyh” sözleri pars we arap dillerinden sözme-söz terjime edilende, „goja” („garry”) diýen manyny aňladýar. Ýöne musulmançylykda „şyh-da”, „pir-de” pähim-parasatly ussadyň, halypanyň hormat bilen atlandyrylyşydyr. „Merwli” (Maryly) diýen adyň arap dilinde „Merwezi” diýlip atlandyrylyşy ýaly, „Herewi” hem arap dilinde

„Hytratly” diýen manyny berýär.

Kasym NURBADOW. Taryhy ýerler